

* **Petra Varl** vizualna umetnica

Ljudje me zanimajo, rada jih imam

PETRA VARL JE V SLOVENSKEM LIKOVNEM PROSTORU NEDVOMNO MED NAJBOLJ PREPOZNAVNI AVTORJI, sodelovala je na številnih skupinskih razstavah in se velikokrat tudi samostojno predstavila. Njena risba v času vsesplošnega brezupa pritegne, pokliče, pomežikne s svojo čistostjo, vedrino in igrivostjo, s svojo pozitivnostjo in drobnimi kritičnimi namigi tako z majhnih razglednic kot z velikih stenskih poslikav na ulicah in trgih, tako iz knjižnih ilustracij kot z galerijskih zidov. Kot profesorica risbe in grafike na Oddelku za likovno umetnost Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru je nedavno v mariborski galeriji Kibla Portal pripravila razstavo stenskih risb svojih študentov in nekaj povabljenih umetnikov, ki je vzbudila veliko zanimanje strokovne javnosti.

V Kibla Portalu v opustelih halah nekdanje mariborske tekstilne tovarne je do srede septembra na ogled razstava *Don't Be Afraid You Are The Best*, na kateri se predstavljajo vaši študenti, pa tudi uveljavljeni umetniki. Kako ste združili vlogo profesorice, kuratorke in umetnice? In od kod tak spodbudni sloganovski naslov razstave? Ti neverjetni prostori Portala so me navdušili že pred dvema letoma ob odprtju tega novega razstavišča z razstavo *Soft Control* in zato sem se lani na razpis prijavila z dvema projektoma, s samostojnim in s takšnim, kjer bi se predstavila skupaj s študenti. In ta drugi predlog so v galeriji sprejeli. Bila sem zelo vesela, a hkrati zaskrbljena, ker zdaj ni bilo več vse odvisno od mene, ampak od tega, kako se bodo študentje odzvali na ta izziv ogromnih ploskev in risanja direktno na zid, *in situ*. Poučujem namreč le druge in tretje letnike, se pravi zelo mlade ljudi, ki še nimajo veliko izkušenj. Umetniška vodja Kibla Portala Sandra Kostič mi je v šali, da bi razblinila moje bojazni, poslala spodbudno sporočilo, da *Don't Be Afraid You Are The Best*. Ne boj se, najboljši si, in to je potem postal naslov razstave, ki je bil spodbuda tako meni kot študentom.

Po kakšnem ključu ste izbrali sodelujoče? Vključila sem vse študente, ki sem jih v tem semestru poučevala, hkrati pa sem povabila še 23 uveljavljenih umetnikov različnih profilov: risarje, slikarje, ilustratorje, grafičarje, striparje, oblikovalce, grafičarke, kiparja, videoumetnice, katerih delo je povezano z risbo. Vsi so se prijazno odzvali. Delali so zastoj, v zameno sem jim lahko ponudila le kakšno kavo in pomfri iz bližnje Monike.

Proračun razstave je namreč znašal 1500 evrov, kar ni zadoščalo niti za pokritje stroškov. Za študente je bilo nastajanje razstave neke vrste delavnica: praktično so lahko videli, kako nastaja razstava, kaj je kuratorjevo delo, kaj umetnikovo, kako je treba vsako podrobnost do konca nadzorovati, kako se umetnik poveže z razstaviščem, kot je Kibla, in kako to počnejo profesionalni umetniki, s katerimi so se srečevali in izmenjavali izkušnje. Zanje je bilo to izredno pomembno, treba je namreč vedeti, da so to bodoči likovni pedagogji, ne študentje likovne akademije, ki so nekako že »predestinirani« umetniki.

No, rezultat je vsekakor presenetljivo dober, četudi je moral biti za študente kar hudo, da se »merijo« s poklicnimi umetniki. Ni jim bilo lahko, ampak mislim, da je bil čas, ki smo ga preživeli v Portalu, naše skupno ustvarjanje tako zadovoljivo, da smo vsi pozabili na prvotno nelagodje. Za študente tretjih letnikov je bila predstavitev samostojnega dela obvezna, če so hoteli opraviti izpit. Eni so se takoj odzvali, drugi pa so rekli, da ne zmorejo. A dva tedna pred otvoritvijo je tudi zadnja omahljivka porisala svojo steno in tega sem bila res

zelo vesela. Zagotovo so nekatera dela boljša od drugih, a vendarle sem s celoto zadovoljna. Prostor Portala je fenomenalen, navdihujoč, posledično tudi dela dobro delujejo.

Je bil pogoj risba?

Pogoj je bil, da risbo naredijo na kraju samem, na steni galerije. Prostor sem poznala in vedela sem, kako hitro požre vse, kar je drobno, prineseno od drugod... Tehnike pa so bile različne, oglje, barva, grafika, spreji..., vse, kar sodi k predmetu Risba.

In ena izmed umetnic mlajše generacije, Nataša Berk, vam je v svoji duhoviti poslikavi lepo napisala: *I can't draw*. Ne znam, ne morem risati! (smeh) Ja, in to je bila izvrstna stvar, čisti presežek. Nataša je odlična umetnica in performerka. Celo noč je prebila v galeriji in risala. Povedala mi je, da ji ni šlo in potem je v enem zamahu čez celo steno napi-

LEPA

PAMETNA

Identični ženski figuri, kjer pod eno piše pametna, pod drugo pa lepa, seveda nagovarjata stereotip o ženskah, ki so ali pametne ali lepe, oboje pa nikakor, pravi Petra Varl.

Fotografija: arhiv Petre Varl

Mene to, da risba izgine, ni nikoli preganjalo, od vsega začetka mi je bil užitek predvsem njeno nastajanje in to, da jo ljudem lahko pokažem, ne pa toliko njena »večnost«.

sala, da ne zna in ne more. Ko sem jutraj prišla in videla njeno steno z napisom, sem bila navdušena. No, tik pred otvoritvijo je hotela vse prebarvati in narediti nekaj novega, lepo me je prosila, če ji dovolim. Na vsak način sem želela, da njena risba ostane takšna, kot je bila, in da bi pridobila čas, sem ji rekla, naj vsaj počaka do otvoritve, potem pa lahko naredi, kar hoče. Na srečo si je premislila in tako je njeno delo še vedno tam.

Kako pa so študentje sprejeli dejstvo, da je stenska risba obsojena na smrt po koncu razstave, da bo enostavno »premalana«? Jasno jim je, da je to koncept, da gre za začasen obstoj.

A do septembra se bodo mogoče na svojejga prvega tako velikega »otroka« navezali? Mogoče res, ampak tudi to je del izkušnje in del razumevanja tiste umetnosti, ki je efemerna, ki materialno izgine. In redko imamo umetniki možnost dobiti tako velike površine za poslikavo, v Ljubljani takih prostorov sploh ni. Mene to, da risba izgine, ni nikoli preganjalo, od vsega začetka mi je bil užitek predvsem njeno nastajanje in to, da jo ljudem lahko pokažem, ne pa toliko njena »večnost«.

Kaj pa pičel obisk galerij, ki pesti Maribor, kaj bi bilo treba narediti na tem področju? Dan po dobro obiskani otovoritvi, ki jo je obiskalo veliko ljubljancov, je bilo razstavišče povsem opustelo. Glede obiska bo nedvomno treba kaj narediti, saj ima Maribor zdaj res izredno dobro ponudbo galerij, tu so Umetnostna galerija Maribor, ki ima dve lokaciji, tudi Kibla ima dve, tu je galerija GT22, pa galerija K18, Centralna postaja... To-so galerije z zanimivimi programi, katerih občinstvo pa je treba vzgojiti in pridobiti. Kot pedagog se čutim poklicano, da ozaveščam svoje študente tako, da jim prav na tak način, kot je njihovo sodelovanje na razstavi v Portalu, poskušam približati galerijski prostor. Da se v njem počutijo domače.

Vzgojiti – to me spomni na vaš projekt uličnih znakov v času EPK, ko se je neki občan pritožil, ker je bil pred šolo izvasek, na katerem sta se dva moška objemala. Vsak

kjer je zelo pomembno, kako prostor razume kustos.

Kako je torej z razstavninami in prodajo umetnin? Kako umetnik preživi? Kako se spopadate s to novo logiko, da se vse plača, le umetnik naj dela zastoj, ker v svojem delu tako in tako uživa?

Za Ptuj, kamor so me zdaj povabili, bom na primer za material in potne stroške dobila 150 evrov, a še to je redkost. Pri nas od umetniškega dela res živi le zelo malo umetnikov, velika večina zraven dela še kaj drugega in včasih še tretjega. Kar pa zadeva prodajo, to je zelo individualno. Naredila sem serijo manjših grafik, ki jih prodajam po takšni ceni, ki bi si jo tudi sama lahko privoščila, če bi kupovala darilo, 50 evrov. Kdaj pa kdaj prodam kako večje delo ali pa dobim naročilo, da porišem steno. Takih naročil se razveselim, saj v tem zelo uživam. Mojih del pa ne prodaja nobena prodajna galerija. Kar na ta način zaslužim, mi pokrije stroške za nadaljnje delo. Za preživetje moram zaslužiti druge.

Kaj pa mednarodni prostor, vašemu delu pač ni mogoče očitati kakšne hermetičnosti? Ko smo razstavljali v Frankfurtu, so vse moje slike pokupili, a sama se s to prodajo ne morem ukvarjati, ker to zahteva preveč časa. Pa tudi, odkrito rečeno, saj si sploh ne morem predstavljati, kaj bi bilo, če bi mi kak agent ali galerist rekel, daj, naredi hitro tri slike take in take dimenzije. Ker zdaj res delam po nekem lastnem ritmu, po lastnem navdihu in si niti predstavljati ne morem, da bi bila na »trgu« na tak način, da bi delala po naročilu.

In vendar ste izjemno prepoznavni. Umetnostna zgodovinarica Barbara Borčič je o vas zapisala: »Ko pravim, da je Petra pop umetnica, govorim zlasti o učinku njene umetniške prakse: o tem, kako popularna je in kako vsepovedno navzoči so njeni akterji, njena risba pa prepoznavna.« Pri nas je to verjetno res, ker je majhen prostor, prodreti v kakšnem velikem mestu, kot je New York, pa je vse kaj drugega. Že to, da prideš do dostojne galerije, je misija nemogoče. Mnogi žrtvujejo vse, da bi prodri, odrečejo se življenju, garajo po luknjah, pa nič. Umetniško področje obvladuje nekaj najmočnejših galeristov, ki definirajo, kaj je »in« in kaj ne, kaj je vredno podpreti in kaj ne. Če so iz Slovenije že trije, četrtega ne potrebujejo. Zato je moje ustvarjalno življenje morda bolj spravljeno in tudi bolj koristno za okolico tukaj, v Sloveniji. Prebujanje radovednosti v kakšnem malem kraju se mi zdaj dragoceno in prav nič ne podcenjujem teh drobnih premikov, ki se dogajajo.

Kako se vaša risba skozi čas spreminja, a kljub temu ostaja »ista«, prepoznavna? Gre za vedno večjo redukcijo, za tisto, kar ste sami na neki risbi označili kot »vrlo jednostavni crteži«? Zdi se mi, da so zdaj moje risbe spet bolj podobne začetnim, da se je stopnjevala tista prvotna redukcija na osnovno in univerzalno, da so vedno bolj prečiščene. Vmes sem v nekem obdobju delala celo čisto klasične risbe, ki so mi danes na neki način kar tuje, sploh ne vem, od kod so se vzele, kdo jih je delal; mogoče so bile enostavno risarska vaja. Tematsko pa se ves čas vračam k portretom in figuram, to me je vedno zanimalo, ljudje me zanimajo, rada jih imam.

To je tudi videti, naredili ste prej omenjeno prelepo serijo *Poljubi in objemi*. Leta 2012, v času EPK, sem postavila po Mariboru trideset znakov, ki so ljudi vabili k objemanju in poljubljanju. Od nekdaj me je zanimal stik s širšo publiko in najlažje se publiki približam tako, da svoje delo pokažem na ulici. Znake sem umestila tako, da so

bili sicer opazni, ne pa preveč vpadljivi, ravno toliko, da so mimoidoče zmotili ob vsakodnevnih poteh po mestu. Z namenom, da vsaj za hipec pomislijo na tiste, ki jih imajo radi. Še jaz sem se tisto leto več objemala in poljubljala kot kdajkoli prej.

Predvidevam, da računalnika ne uporabljate? Oh, seveda ga. Risbe najprej nastajajo ročno, računalnik mi pomaga pri povečavah in popravkih, v vmesni fazi, na koncu pa spet rišem z roko. Risbo sicer dolgo gladam in popravljam, skoraj do onemoglosti, včasih si dobesedno ukažem: no, zdaj je pa dosti.

Delate tudi odlitke svojih figur?

Skupna značilnost risb, ki nastajajo v zadnjem obdobju, je to, da so narejene v eni povezani, nepretrgani liniji, in tako sem iz njih naredila ne pomno odlitke, ampak izreze iz aluminija, jih dala zbrusiti in prebarvati in tokrat tudi praznega ozadja ni več. Ostala je le še ena sama povezana črta. Povezovanje in bližina me zanimata in lotevam se ju vedno znova s črto.

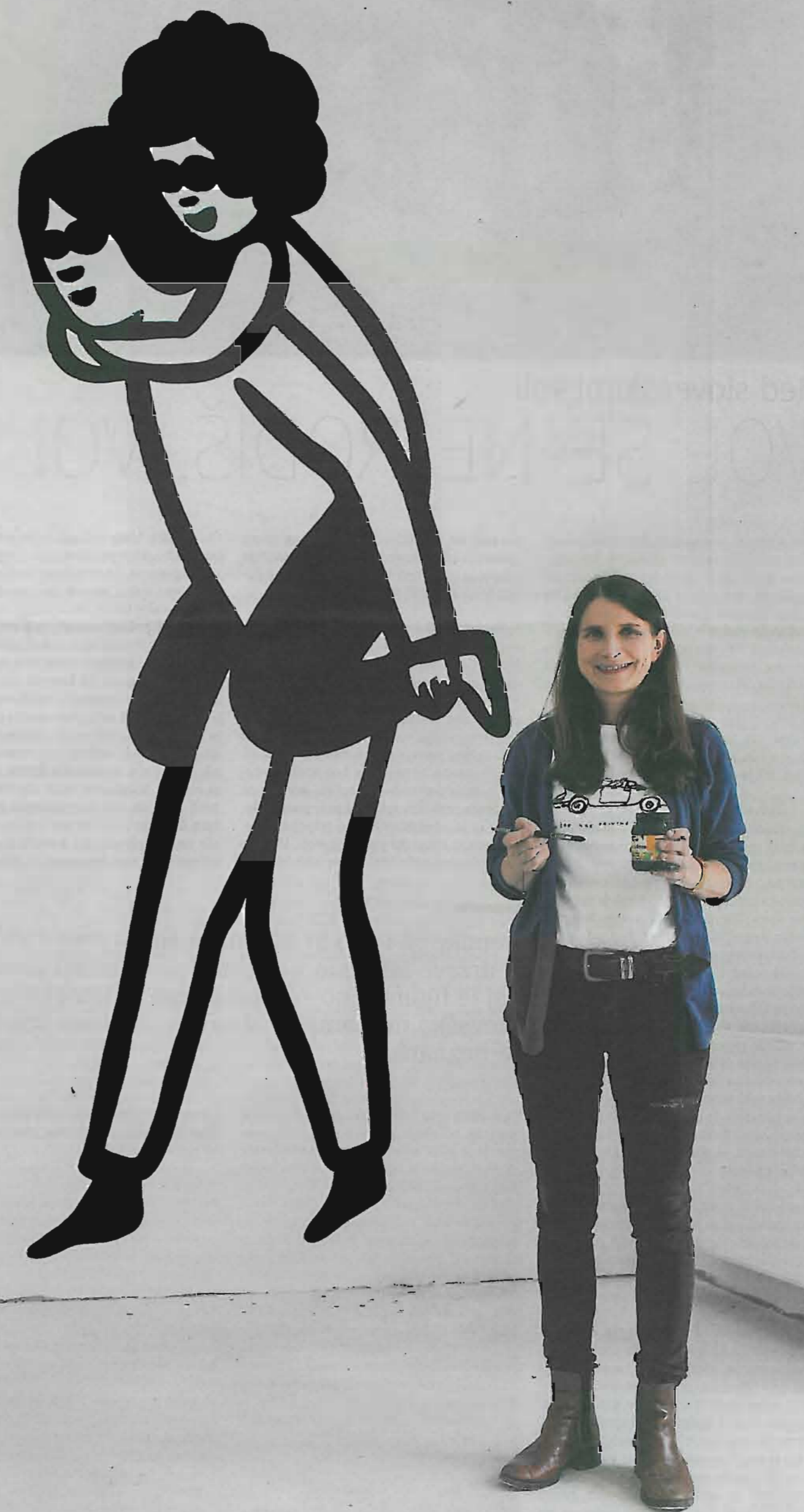
Hkrati se zdi vsebina vaših del tudi angažirana, četudi na skrajno tenkočuten način, kot tisti dve popolnoma identični figuri, pod katerima piše »bogate in »reven«, kar je izvrstna ponazoritev tega, da živimo v času, ko revež prikriva revščino, bogati bogastvo, ko videz vara...

... ali ko je bogati morda v resnici reven. Ti preskok so mi zgodijo kar sami, nekaj napišem, nekaj narišem, in se sestavi. Tako kot identični ženski figuri, kjer pod eno piše pametna, pod drugo pa lepa, kar seveda nagovarja stereotip o ženskah, ki so ali pametne ali lepe, oboje pa nikakor. In protipol temu sta moški figuri, pod katerima piše pameten in močan, ker je pri moških moč pomembnejša od lepote. A vse to se mi porodi skozi črto, skozi risbo. Besede uporabljam zelo previdno, večinoma jih ni, kdaj pa kdaj pa se kar same pojavijo. Res pa je, da imam napisanih precej tekstov, že dve leti jih pišem, a z besedami nisem samozavestna in čakam, da dozori ali pa odmrejo. Če bodo dozorele, jih bom zapisala v sliko, jih pokazala, dala drugim in počakala, da vidim, kakšen bo učinek pri ljudeh.

Ali svoje delo pred koncem komu pokažete ali pa se vam ta misel zdi neznosna? Svoje risbe običajno testiram najprej na svojih najbližjih, potem pa je čas za javnost. In če me danes kaj veseli, je prav to, da si lahko privoščim, da česa ne dam iz rok, če nisem zadovoljna, če nisem do konca prepričana, da bolje ne znam. Prej sem kdaj zaradi rokov in drugih razlogov morala pohiteti ali pa nisem našla izhoda iz neke zagate, zdaj pa lahko rečem: oprosti, ni dobro, kar sem naredila, tega ne morem dati iz rok. Mogoče kasneje. S tem mi je prihranjeno to, da čez čas znova pogledam tako napol izdelano risbo in me je groza. In ta svoboda reči, ne, tega ne dam, ker ni dovolj dobro, mi je izjemno dragocena.

Vaše figure so po slogu morda še najbližje petdeset letom prejšnjega stoletja, a hkrati brezčasne in večinoma v povsem praznem prostoru, nič jih ne drži in nič dodatno ne definira. Več ko je elementov na risbi, težje se z njo poistovetim, praznina in minimalizem likovnih sredstev pa me peljeta k bolj univerzalnemu, v katerem se združujeta, splošno in posamezno, individualno. V tej ženski figuri lahko »prepoznaš« sebe, svojo babico, staro teto ali sosedo, v njeno silhueto gledalec investira svoj spomin, svoje predstave. In za to mi gre.

Sicer pa ves koncept mojega dela temelji na tem, da nagovarjam ljudi tako na cesti, preko uličnih poslikav in drugih intervencij, do razglednic, ki krožijo in potem ljudi morda napeljejo tudi na to, da pridejo v galerijo. V tem je smisel urbane, ulične umetnosti.

Petra Varl je pravkar poslikala novonastali izobraževalni center za strokovne delavce na področju dela otrok s posebnimi potrebami, ki bo deloval pod okriljem Zavoda Janeza Levca, lociran pa je v Osnovni šoli Poljane. Fotografija: Luka Guha